

9. mai 2023

Lahend 31172/19 - usuvabadus

Jehoova tunnistajad vs. Soome

Artikkel 9

Asjaolud

3. aprillil 2013 esitas Soome andmekaitse ombudsman Soome andmekaitseametile (*tietosuojalautakunta, datasekretessnämnden*) avalduse, milles palus, et see keelaks kaebajal ükselt-uksele usukuulutamise ja isikuandmete töötlemise ilma andmesubjektide ühemõttelise nõusolekuta. Ombudsman leidis, et kaebaja kogukond tegutses isikuandmete seaduse tähenduses vastutava töötlejana seoses märkmete ja kontaktandmetega, mida üksikud Jehoova tunnistajad kogusid andmesubjektide kohta seoses ükselt-uksele usukuulutamise ja andmekaitseamet keelas kaebaja kogukonnal koguda ükselt-uksele usukuulutamise ja andmete kogumise. Kaebaja vaidlustas selle otsuse halduskohtus.

Halduskohus rahuldab kaebaja kogukonna kaebuse osaliselt, leides, et andmete kogumine ja töötlemine usukuulutamise käigus eeldas asjassepuutuvate isikute selgesõnalist nõusolekut, kuid kaebaja kogukonda ei saa käsitleda seaduse alusel vastutava töötlejana. Seejärel taotles Soome Kõrgeim Halduskohus ombudsmani apellatsiooni alusel Euroopa Kohtult eelotsust küsimuses, kas kaebaja kogukonda tuleks pidada isikuandmete vastutavaks töötlejaks. Euroopa Kohus leidis oma 10. juuli 2018. aasta otsuses ([Jehovan todistajat, C-25/17](#)), et peaks. Kõrgeim Halduskohus tühistas seejärel halduskohtu otsuse osas, millega tühistati andmekaitseameti otsus. Mõlemad siseriiklikud kohtud lükkasid kaebaja kogukonna taotluse suuliseks ärakuulamiseks tagasi.

EIK-sse pöördudes leiab kaebaja, et on rikutud talle EIÕK-st tulenevaid õigusi.

EIK seisukohad

Artikkel 9

Käesolevas kohtuasjas oli põhiküsimuseks see, kas oli leitud õiglane tasakaal kaebajale artiklist 9 tulenevate õiguste ning andmesubjektidele artiklist 8 tulenevate õiguste vahel. EIK tõi välja oma kohtupraktika üldpõhimõtted artikli 9 ning artikli 8 kohta seoses andmekaitsega.

(i) Seaduse ja legitiimse eesmärgiga ettenähtud sekkumise olemasolu

Nõusolekunõude kohaldamine isiku- ja delikaatsete andmete kogumisel ja töötlemisel ükselt-uksele usukuulutamise käigus, mis on religioosne tegevus, mille eesmärk on avaldada või levitada Jehoova tunnistajate usku, kujutas endast sekkumist kaebaja kogukonna tegevusse. Sekkumine oli ette nähtud seadusega, nimelt asjaolude toimumise ajal kehtinud isikuandmete kaitse seadusega, millega oli üle võetud andmekaitse direktiiv. Kõrgeim Halduskohus oli järginud Euroopa Kohtu tõlgendusjuhiseid direktiivi kohta. EIK leidis, et viis, kuidas Kõrgeim Halduskohus seadust tõlgendas, ei olnud meelevaldne ega ebamõistlik. Sekkumise eesmärk oli kaitsta „teiste isikute õigusi ja vabadusi“, käesoleval juhul andmesubjekte.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

(ii) Sekkumise vajalikkus demokraatlikus ühiskonnas

Andmekaitseeaduse eesmärk oli tagada andmesubjektide õiguse kaitse eraelu austamisele, sealhulgas õigusele eraelu puutumatusel. Isiku- ja delikaatsete andmete kogumiseks ja töötlemiseks tulenev nõusolekunõue tulenes andmekaitse direktiivist. Kaebaja kogukonna tõendite ja vastuargumentide puudumisel tuvastas Kõrgeim Halduskohus, et üksikud Jehoova tunnistajad ei küsinud vähemalt üldiselt andmesubjektidelt selgesõnalist nõusolekut isikuandmete töötlemiseks. Kuigi osa kõnealustest isikuandmetest võis olla kättesaadavad avalikest allikatest, oli Kõrgeim Halduskohus pidanud seda võimalust oma järeltule tegemisel ebaoluliseks. EIK leidis, et Kõrgeim Halduskohus oli piisavalt asja uurinud, tasakaalustades andmesubjektide privaatsusõigusi ja kaebaja kogukonna õigust usuvabadusele.

EIK nõustus Kõrgeima Halduskohtuga, et andmesubjektidel oli ükselt-uksele usukuulutamise käigus kogutavate ja töödeldavate isiku- ja delikaatsete andmete puhul mõistlik ootus privaatsusele. Asjaolu, et mõned isikuandmed võivad olla juba avalikud, ei vähendanud seda ootust ega tähenda, et sellised andmed vajaksid vähem kaitset. Selline lähenemine leidis toetust ka Euroopa Kohtu asjakohases kohtupraktikas. Nõusoleku nõuet peeti asjakohaseks ja vajalikuks kaitsemeetmeks, et vältida isiklike ja delikaatsete andmete edastamist või avaldamist. EIK ei suutnud mõista, kuidas lihtsalt andmesubjekti nõusoleku küsimine ja saamine piiraks kaebaja kogukonna usuvabaduse olemust. Kaebaja kogukond ei suutnud esitada ühtegi tõendit andmekaitseameti korralduse väidetava „jahutava mõju“ kohta. Samuti väaris märkimist, et seadus kehtis vahet tegemata kõikidele usukogukondadele ja religioossele tegevusele ning kaebaja kogukonnale ei määratud trahvi.

Sellest tulenevalt ei olnud EIK-l mõjuvaid põhjusi asendada siseriiklike kohtute seisukoht oma seisukohaga ja jätta kõrvale nende tehtud tasakaalustatus. Põhjendused, millele viidati, olid olnud nii asjakohased kui ka piisavad, et näidata, et sekkumine oli „demokraatlikus ühiskonnas vajalik“ ja võimud olid tegutsenud oma kaalutusõiguse piires, leides kaalul olevate konkureerivate huvide vahel õiglase tasakaalu. EIK ei tuvastanud artikkel 9 rikkumist.

Samuti leidis EIK üksmeelselt, et artikli 6 lõiget 1 ei rikutud, kuna asjas esinesid erandlikud asjaolud, mis õigustasid suulisest arutelust loobumist.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

9. mai 2023

Lahend 21768/19 - era- ja perekonnaelu austamine

Ghadamian vs. Šveits

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebaja, Iraani kodanik, sisenes Šveitsi seaduslikult 1969. aastal. Ta oli siis 29-aastane ja ta sai elamisloa. Tal on kaks poega naisega, kellega ta abiellus 1971. aastal. Paar lahutas 1989. aastal. 1979. aastal väljastati talle alaline elamisluba.

Aastatel 1988 kuni 2004 mõisteti kaebajale erinevate kuritegude eest mitu tähtaegset vangistust. Kokku ligi 5 aastat. 1999. aasta juunis määras kantoni apellatsioonikohus talle vangistuse ja andis korralduse ta 5 aastaks Šveitsist välja saata. 2000. aasta veebruaris määras välismaalaste politsei tema väljasaatmise tähtajaks 15. märtsi 2000. See otsus muutus õiguslikult siduvaks 1. jaanuaril 2002. Ametivõimud proovisid kaebajat 2000., 2003. ja 2011. aastal edutult Šveitsist lahkuma sundida.

2008. aasta mais ja uuesti 2015. aasta augustis taotles kaebaja migratsiooniametilt tema väljasaatmise korralduse tühistamist ja pensionäride elamisloa väljastamist. Tema taotlused lükati tagasi. Kaebaja kaebuse migratsiooni ameti viimase otsuse peale jättis halduskohus 2018. aasta juunis ja föderaalne ülemkohus 2018. aasta oktoobris rahuldamata. 2018. aasta detsembris andis migratsiooni amet talle korralduse lahkuda riigist 11. detsembriks 2018. Kaebaja, kes on praegu 83-aastane, elab jätkuvalt Šveitsis ebaseaduslikult.

EIK-sse pöördudes leidis kaebaja, et Šveitsi föderaalne ülemkohtu otsus rikub talle artiklist 8 tulenevaid õigusi ning tal puudub rikkumise vaidlustamiseks efektiivsed õiguskaitsvahendid.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK leidis, et käesolevas kohtuasjas tõstatatud küsimused puudutasid üksnes kaebaja eraelu mitte perekonnaelu. Kaebaja oli oma igapäevaelus oma kõrgest east hoolimata autonoomne ning ta ei olnud oma lastest sõltuv. Käesolev kaesus puudutas pigem välismaalast, kes taotles luba jääda elama, kui „asustatud migrant“.

EIK märkis, et kui välismaalane on oma eraelu sisse seadnud riigi territooriumil seal ebaseaduslikult elades, toob hilisem elamisloa andmisest keeldumine kaasa artikli 8 rikkumise vaid erandlikel asjaoludel. Kaebaja oli oma eraelu sisse seadnud Šveitsis 33 aasta jooksul, mil ta oli seal seaduslikult elanud.

EIK märkis, et ajal, mil föderaalne ülemkohus lükkas kaebaja elamisloa taotluse tagasi, oli kaebaja teadlik, et tema viibimine Šveitsis oli alates 1. jaanuarist 2002 ebaseaduslik. Kaebaja poolt toime pandud rasked kuriteod olid otsustavaks teguriks 2000. aasta veebruari määruses tema väljasaatmiseks ja föderaalne ülemkohtu keeldumisel 2018. aasta oktoobris talle elamisluba andmast. Kuigi kaebajat ei ole 2006. aastast saadik süüdistatud sedalaadi kuriteos, mis võiks viidata sellele, et ta kujutab endast ohtu avalikule turvalisusele, on teda mitmel korral süüdi mõistetud ebaseaduslikus riigis elamises. Arvestades kaebaja korduvaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid alates 1999. aastast, nentis EIK, et Šveitsi ametivõimudel oli teatav huvi taotleda tema väljasaatmist avaliku korra huvides.

Siseriiklikud ametivõimud püüdsid väljasaatmismäärust jõustada, kuid neil oli raskusi eelkõige kaebaja isiku tuvastamisel, kes ei olnud esitanud kehtivat passi, mida oli vaja selleks, et Iraan saaks tema tagasisaatmise vastu võtta. Kaebaja oli aga aeg-ajalt oma päritoluriiki tagasi pöördunud ja arvatavasti pidi piiril esitama oma passi. Seetõttu on kaheldav, kas kostjariik oli astunud kõik vajalikud ja võimalikud sammud kaebaja passi saamiseks ja tema väljasaatmiseks.

Kaebaja oli viimased 20 aastat Šveitsis ebaseaduslikult elades tegutsenud pahauskselt ning olnud aktiivselt vastu väljasaatmismääruse täitmisele. Kaebaja oli Šveitsis elanud ligikaudu 49 aastat, kui föderaalne ülemkohus lükkas tema elamisloataotluse tagasi, kuigi ta oli seal 16 aastat ebaseaduslikult elanud. Sel põhjusel ei saanud kaebaja elamise kogukestusele omistada sama kaalu, mis oleks olnud siis, kui tal oleks kogu aeg kehtiv elamisluba. Sellele vaatamata olid kaebajal Šveitsiga tihedad sidemed, sest ta elas 33 aastat seaduslikult Šveitsis. Ta oli seal elanud suurema osa oma elust. Tal oli kaks poega, kes elasid koos oma 5 lapsega Šveitsis ja kellega ta väitis end olevat väga lähedane. Veelgi enam, kaebaja käitumisest ilmnes, et ta oli integreerunud Šveitsi tööellu, kuna ta oli seal töötanud ja sai vanaduspensioni.

EIK hinnangul vaieldamatult seisaks kaebaja silmitsi keerulise olukorraga, kui ta oma eluajal Iraani tagasi saadetakse, olenemata sellest, et ta on füüsiliselt ja majanduslikult iseseisev, tal ei ole suuri terviseprobleeme ja ta ei ole abielus. Ta eraldataks oma lastest ja lastelastest ning tal oleks tõenäoliselt

raske uuesti integreeruda, pidades silmas, et ta oli oma päritoluriiki naasnud vaid aeg-ajalt ja teatas, et tema vendi ja õdesid seal enam ei ole.

Kuigi halduskohus oli kaebaja kaebuse rahuldamata jätmisel 2018. aasta juunis läbi viinud suhteliselt üksikasjaliku analüüsi tema isikliku olukorra ja talle elamisloa andmise võimaluse kohta, jättis föderaalne ülemkohus oma 2018. aasta oktoobri otsusega kaebaja kaebuse rahuldamata ilma EIÖK artikli 8 kohaste kriteeriumide põhjaliku hindamiseta ja juhtumi kõiki olulisi aspekte täielikult kaalumata.

EIK leidis, et siseriiklikud ametivõimud, vaatamata oma kaalutlusruumile, ei olnud käesoleva juhtumi konkreetsetel asjaoludel tõendanud, et nad olid saavutanud õiglase tasakaalu konkureerivate huvide vahel, vaid omistasid avalikule huvile liigset kaalu. Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK otsustas häälteenamusega, et artikli 8 rikkumise tuvastamine on iseenesest piisav õiglane hüvitis kaebajale tekitatud mittevaralise kahju eest. EIK leidis ühehäälselt, et Šveits peab kaebajale maksma 6425 eurot kulude katteks.

Lahendile on lisatud üks eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

11. mai 2023

Lahend 3405/21 - vara äravõtmine ja vara kasutamise kontroll

Zaghini vs. San Marino

Protokolli nr 1 artikkel 1

Asjaolud

2003. aastal algatati Itaalias kaebaja suhtes kriminaalmenetlus seoses maksudest kõrvalehoidumise ja riigi kulul alusetu kasumi teenimisega. San Marino kohtu pädev kohtunik ("CoL" – *Commissario della Legge*) võttis vastu Itaalia prokuratuuri õigusabitaotluse, mille tulemusel anti korraldus läbi viia uurimine kaebaja isa ja teiste isikute suhtes, sealhulgas G.A. ja P.A. suhtes. Toimus ka varade arestimine, muu hulgas seifides oleva raha/vara arestimine. CoL lasi uurimise järel algata kriminaalmenetluse eelnimetatud kolme isiku suhtes seoses rahapesuga. San Marino uurimiskohtunik andis korralduse arestida 1 892 700 eurot, mis oli hoiustatud G. A. nimel ühes seifis. 2005. aastal tunnistati kolm kaassüüdistatavat esimese astme kohtus süüdi ja neid karistati tingimisi vangistusega. Lisaks konfiskeeriti neilt arestitud rahasummad. See kohtuotsus osas, milles see käsitles kaebaja isa ja P.A.-d ning konfiskeerimist, jõustus 2008. aastal apellatsioonikohtus.

2016. aastal kuulutati Itaalias toimunud kriminaalmenetlus kaebaja suhtes aegunuks ja Bologna apellatsioonikohus andis korralduse arestitud raha tagastamiseks. Kaebaja nõudis edutult San Marinos konfiskeeritud summade tagastamist rahvusvahelise koostöö kohtunikult ja hiljem täitevkohtunikult, arvestades eelkõige San Marino kriminaalmenetluses tehtud *res judicata* 2008. aasta otsust. Kõik tema kaebused lükati tagasi.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja protokoll nr 1 artiklile 1 ning leidis, et tema suhtes rakendatud meetmed ei olnud seaduslikud ega põhjendatud ning tal puudusid tõhusad õiguskaitsevahendid vara arestimise/konfiskeerimise vaidlustamiseks.

EIK seisukohad

Protokolli nr 1 artikkel 1

(i) Kohaldatav reegel, seaduslikkus ja legitiimne eesmärk

EIK jättis lahtiseks küsimuse, et millise protokoll nr 1 artikli 1 reegli alusel tuleb konfiskeerimist uurida (vara äravõtmine või vara kasutamise kontroll). EIK leidis, et meetmel oli seaduslik alus ja sellel oli üldhuvi järgiv legitiimne eesmärk, nimelt rahapesuvastane võitlus. Viimasega seoses märkis EIK, et rahapesu ohustab otseselt õigusriigi põhimõtet. Eelkõige kohustasid Euroopa Nõukogu selle teemalised konventsioonid riike kriminaliseerima kuritegelikul teel saadud tulu ja nägema ette muid meetmeid rahapesu vastu võitlemiseks. Pestud raha konfiskeerimise eesmärk oli vältida korduvaid õigusrikkumisi ja välistada selliste vahendite edasine ringlemine majandusse – mõlemad meetmed on kooskõlas rahvusvaheliste standarditega.

(ii) Proportsionaalsus

Kuigi CoL pidas konfiskeerimist kohustuslikuks, oli kohtuniku ülesanne anda hinnang selle kohta, milline vara tuleb konfiskeerida. Praeguses asjas oli selleks varaks politsei poolt arestitud 1 892 700 eurot, mis kujutas endast Itaalias uuritud ebaseadusliku tegevuse tulemusena saadud kasumit. Seoses raskete õigusrikkumistega seotud vara konfiskeerimisega ei nõudnud EIK tõendeid vara ebaseadusliku päritolu kohta, mis on väljaspool mõistlikku kahtlust. Selle asemel piisab protokoll nr 1 artikli 1 kohase proportsionaalsuse testi jaoks tõenäolisuse tasakaalu või ebaseadusliku päritolu suure tõenäosuse tõendamisest koos suutmatusega tõestada vastupidist. Käesoleva juhtumi asjaolud olid täielikult eristatavad [G.I.E.M. S.R.L. ja teised vs. Itaalia](#) kaasusest, kus taotletava eesmärgi saavutamiseks oleks võinud kohaldada muid meetmeid peale konfiskeerimise. Samuti ei saa käesolevat asja võrrelda kohtuasjaga, mis käsitleb kohustuslikku konfiskeerimist seoses tollialaste rikkumistega (seoses varjatud või eksporditud kaubaga, deklareerimata sularahaga) või kuriteoks kasutatud sõidukitega. Ükski neist juhtumitest ei puudutanud esemeid, mis oleksid iseenesest kahjulikud või edasise õigusrikkumise allikad, nagu see oli pestud raha puhul.

Käesolevas asjas taotleti just nimelt õigusrikkumiste kordumise ärahoidmist. Seega oli vähe ruumi muudeks meetmeteks peale ebaseaduslike rahaliste vahenditena tuvastatud summade kohustusliku konfiskeerimise. Kriminaalkohtu otsus kohaldada konfiskeerimismeedet juba arestitud summade suhtes tulenes olemasolevate tõendite põhjal tehtud kohtuliku hinnangu tulemist. Miski ei viidanud sellele, et kui keegi süüdistatavatest oleks suutnud tõendada vähemalt osa nende vahendite seaduslikku päritolu, ei oleks need kohtud konfiskeeritavat summat vastavalt vähendanud. Seega, kuigi konfiskeerimine oli olnud kohustuslik, kuulus kohtunikele siiski hindamiselement seoses sellega, mida tuli konfiskeerida. Puudusid kinnitused, veel vähem tõendid selle kohta, et konfiskeerimiseni viinud kohtuprotsess süüdistatava üle ei olnud õiglane või põhines meelevaldsetel kaalutlustel. Ainuüksi asjaolu, et konfiskeerimine oli seotud suue rahasummaga, ei muuda seda ebaseaduslikuks.

Märkimist vääriskas asjaolu, et kaebaja ei olnud arestimist vaidlustanud. Kuigi kaebaja kaebas oma vähese osalemise üle kriminaalmenetluses, ei olnud ükski isikutest, kellele ta oli usaldanud oma raha, teda tunnistajaks kutsunud. Kuigi San Marino siseriiklik õigussüsteem ei näinud sellisena ette, et kaebaja positsioonil olija saaks *ex officio* kriminaalmenetluse poole staatust, ei olnud kaebaja taotlenud enda ärakuulamist selles menetluses. Protokolli nr 1 artikkel 1 ei nõua, et „tegelikele omanikele“ oleks antud mõistlik võimalus oma hagi esitamiseks süüdlaste vastu algatatud kriminaalmenetluse ajal, st isegi enne meetme rakendamist. Piisab mõistlikust võimalusest anda asi pärast kriminaalmenetluse lõppu ametivõimudele, eriti rahapesu kontekstis, kus „tegelike omanike“ tuvastamine võib osutuda keeruliseks.

Kaebaja ei olnud 7 kuu jooksul enne konfiskeerimismääruse täitmisele pööramist ega pärast seda teinud katset vaidlustada konfiskeerimismäärust. Ta vaidlustas selle 9 aastat hiljem. Hoolimata temapoolsest viivitusest olid mitmed instantsid nõustunud tema taotlusi arvesse võtma ja tema nõuded läbi vaadanud. Eelkõige vastasid täitevkohtunik ja hilisemad institutsioonid (neli jurisdiktsiooni tasandit), et see kas ta tunnistati süüdi või mitte, ei olnud konfiskeerimisotsuse seisukohast oluline.

Kaebaja ei väitnud, et ta oli heas usus kolmas isik, ega tõendanud, et raha oli seaduslik. Kuna tal puuduvad tõendid selle kohta, et see nii oleks olnud, ei saa EIK oletada. Juhtumi konkreetsel asjaoludel oli kaebajale antud mõistlik võimalus esitada oma juhtum vastutavatele asutustele, kes olid tema nõuded läbi vaadanud ja tagasi lükanud. Sellest tulenevalt leidis EIK, et protokoll nr 1 artikkel 1 rikkumist ei ole.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)